

Monitorizări comparate

Rodica Anu

PĂCATELE LIMBII

Romania Literară, pg. 15

SÎN DESTUL de puțin studiate diferențele de uz dintre limba română vorbită în România și cea din Republica Moldova. În evitarea subiectului intervine, desigur, o firească prudență științifică: în zona variabilă a uzului, a oralității, mulți cercetători se simt stăpâni pe domeniul familiar lor (prin experiență directă), dar nu riscă afirmații asupra vecinului. E implicată, apoi, și prudența „corectitudinii politice”: sesizarea unei diferențe, dacă vine din partea cuiva din România, riscă să fie interpretată sau ca reproș (de „stricare a limbii”), sau ca nocivă furnizare de argumente pentru teza politică a existenței unei *limbi moldovenești*. Or, e sigur că – indiferent cât de mare ar fi voința de păstrare a normei unice în limba standard scrisă, și indiferent cât de mari ar fi asemănările de grai popular din zonele vecine – o serie de diferențe există, legate de bilingvism, de experiențele istorice, dar și de evoluții divergente normale ale uzului colocvial: urmînd mode și modele de succes într-o comunitate dată. Asemenea diferențe apar pentru orice limbă care se vorbește în țări diferite, așa cum apar și în vorbirea oamenilor culti din zone diferite, în interiorul aceleiași țări.

Teama de a nu face afirmații greșite asupra unei variante cunoscute fragmentar poate fi diminuată cu ajutorul unor studii și cercetări realizate din interior – în articole de specialitate, volume de cultivare a limbii etc. În plus, Internetul furnizează acum multe texte autentice, ba chiar permite ascultarea unor emisiuni în direct sau înregistrate. În internet putem găsi și un mai vechi grupaj de rapoarte de monitorizare a posturilor de radio și televiziune din Republica Moldova (din ianuarie-februarie 2005; pe site-ul Consiliul Coordonator al Audiovizualului: www.cca.md). Multe dintre observațiile cuprinse în aceste texte pot fi comparate cu folos cu rezultatele monitorizărilor efectuate asupra posturilor de radio și televiziune din România (de către CNA în colaborare cu Institutul de Lingvistică din București). În esență, constatările celor două monitorizări indică atât divergențe (mai ales prin calcurile din rusă), cât și convergențe: asemănările nu reprezintă doar influențe unidirecționale, preluări din limbajul mass-mediei din România, ci mai ales manifestări generale ale unor tendințe ale limbii.

Nu surprinde, de exemplu, constatarea că în limbajul posturilor de radio și televiziune din Republica Moldova articolul genitival e folosit adesea în forma invariabilă a („mai multe maști a moșului”, „membri a echipelor de salvare”); se știe bine că această trăsătură e una regională, caracterizînd în ansamblul său graiul moldovenesc. Abateri similare de la normă sînt foarte puține în monitorizarea bucureșteană; dar – în măsura în care cercetarea s-ar extinde asupra posturilor regionale –, e previzibil că la Iași s-ar găsi mai multe. La fel de previzibilă, dar din alte motive, e, în monitorizarea CCA, constatarea că articolul genitival este adesea omis în structuri coordonate („efectuarea analizelor de presă și [a] monitorizării”). În acest caz, erori similare apar și în monitorizarea CNA, pentru că omisiunea articolelor și a prepozițiilor în coordonare e o tendință firească în limba vorbită. În ambele variante ale românei se constată și tendința de a confunda articolul și prepoziția a, utilizînd, hipercorect, forma acordată tocmai acolo unde nu e cazul (pentru că, înainte de un numeral, ar trebui să fie prepoziția): „reprezentanți ai 14 etnii”. Mai interesantă este semnalarea în Moldova a altui fenomen, destul de rar: utilizarea lui a imediat după un nume articulat („implicarea a bisericii”). Monitorizarea bucureșteană nu a relevat acest tip de construcție în româna din România; el exista totuși în limba din secolele trecute, așa că, dacă nu e un accident legat de necunoașterea normei și a uzului, ar putea fi un simplu rest istoric. Aceeași îndoielă pîndește interpretarea altei situații neobișnuite în uzul actual al românei din România: folosirea unui substantiv articulat după prepoziție: „cîteva sfaturi cum să îngrijești de bradul, ca să-și păstreze prospețimea”: construcție care ar putea fi tot un rest istoric, dar ar putea proveni și dintr-o simplă nesiguranță sau necunoaștere a limbii.

Un amestec de familiar și nefamiliar resimte cititorul român și în fața formelor de plural în care se recunoaște fenomenul general al oscilației între două terminații și mai ales tendința populară de a prefera pluralul feminin în –i. Unele dintre formele semnalate de monitorizarea basarabeană nu sînt totuși curente în româna vorbită la radio și televiziune în România: *craveți* (în loc de *cravate*), *lămi* (în loc de *lame*), *colinzi* (în loc de *colinde*). Am fi tentați să le atribuim graniței mai puțin ferme dintre popular și cult. Lucrurile sînt totuși mai complicate, pentru că în alte cazuri uzul din România a impus în normă forma „populară”: norma actuală e *săli*, în vreme ce în textele basarabene gasim *sale* (plural atestat și de Valentin Guțu,

în *Dicționar al greșelilor de limbă*, Chișinău, 1998; unde apare și pluralul *cămașe* în loc de *cămași*). Și în cazul neutrelor, variația între terminațiile de plural –e și –uri e generală, dar opțiunile particulare pot fi diferite: dacă *vaccine* în loc de *vaccinuri* e plauzibil pe ambele maluri ale Prutului, nu același lucru se poate spune pentru *curse* în loc de *cursuri* („cursuri de specializare”). Oricum, studiarea comparativă, fără temeri și prejudecăți, a fenomenelor din cele două spații geografice și politice ar contribui mult la înțelegerea unor aspecte ale dinamicii limbii române actuale. ■